

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت بررسی های اقتصادی

مروری بر صنعت دارو و تجهیزات پزشکی

نگارنده:

اکرم عابدی

تیرماه ۱۳۹۵

فهرست

۳ مقدمه
۴ ۱- تعداد کارگاه صنعت دارو و تجهیزات پزشکی
۵ ۲- اشتغال صنعت دارو و تجهیزات پزشکی
۶ ۳- ارزش افزوده صنعت دارو و تجهیزات پزشکی
۷ ۴- عملکرد تولید صنعت دارو و تجهیزات پزشکی
۷ ۴-۱- ارزش تولید
۸ ۴-۲- مقدار تولید
۸ ۴-۳- شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی
۱۰ ۴-۴- بررسی تغییرات شاخص تولید و فروش صنایع دارویی شرکت های بورسی در سال ۱۳۹۴
۱۰ ۵- وضعیت تجارت محصولات دارویی
۱۰ ۵-۱- صادرات
۱۱ ۵-۲- واردات
۱۲ ۵-۳- تراز تجاری
۱۳ ۵-۴- تعرفه های ترجیحی صنعت دارو
۱۴ ۶- بررسی برخی نسبت های کلیدی در صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی
۱۵ ۷- جایگاه صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی در بورس
۱۵ ۷-۱- ارزش بازار و تعداد شرکت های تولید دارو و تجهیزات پزشکی
۱۶ ۸- اولویت های سرمایه گذاری صنعت، معدن و تجارت در گروه دارویی در سال ۹۴
۱۷ ۹- تحولات جهانی صنعت دارو
۲۲ ۱۰- مسائل و چالش های پیرامون صنعت دارو
۲۳ جمع بندی
۲۵ منابع

مقدمه

صنعت دارو و تجهیزات پزشکی به عنوان یکی از صنایع استراتژیک که نقش مهمی در سلامت و امنیت جامعه دارد، همواره مورد توجه بوده است. دارو از مهم ترین کالاها در تجارت به جهت اثر گذاری بر سلامت انسان می باشد. صنعت دارو و صنعت تجهیزات پزشکی جزو صنایع با سطح فناوری بالا نیز قرار می گیرند لذا از این منظر توسعه و افزایش سهم ارزش افزوده و صادرات این صنایع، نشانی از پیشرفت سطح فناوری صنایع کشور نیز ارزیابی می شود. اگرچه سهم ارزش افزوده صنعت دارو تجهیزات پزشکی فقط ۲,۷۶ درصد از کل صنایع ۱۰ نفر کارکن و بیشتر می باشد اما این صنعت به جهت تاثیر بر سلامت جامعه و در نهایت اثرات جانبی بر کل عملکرد اقتصاد کشور حائز اهمیت می باشد.

در این گزارش با استفاده از آمارهای منتشره توسط مراجع رسمی کشور و سازمان های بین المللی، به بررسی جایگاه و سهم این صنعت در برخی شاخص های کلان نظیر ارزش افزوده، اشتغال، تولید و ... پرداخته شده است. لازم به ذکر است بدلیل اینکه مراجع مختلف آماری از گروه بندی یکسانی در ارائه گزارشات پیروی نمی کنند، در این گزارش در برخی قسمت ها به بررسی صنعت دارو و تجهیزات پزشکی به تفکیک پرداخته شده و در قسمت های دیگر فقط صنعت دارو بررسی شده است.

لازم به ذکر است در طبقه بندی که در مطالعات توسعه ای آکسفورد توسط سانجایا لال^۱ در سال ۲۰۰۰ انجام شده است، دارو و تجهیزات پزشکی در گروه صنایع با سطح تکنولوژی بالا قرار گرفته اند؛ همچنین در طبقه بندی دیگری که توسط سازمان OECD منتشر شده و صنایع تولیدی را بر اساس میزان تکنولوژی و تحقیق و توسعه (R&D) طبقه بندی کرده است، صنایع دارویی و تجهیزات پزشکی در گروه صنایع با تکنولوژی بالا درج شده اند.

¹ Sanjaya Lall, (2000)

معاونت بررسی های اقتصادی

۱- تعداد کارگاه صنعت دارو و تجهیزات پزشکی

در اطلاعات منتشره مرکز آمار ایران و در طبقه بندی آیسیک Rev 3.1 مورد استفاده در گزارشات کارگاه های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر این مرکز، کدهای چهار رقمی ۲۴۲۳ تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی و ۳۳۱۱ تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی مربوط به صنعت دارو و تجهیزات پزشکی می باشند. لذا در این گزارش، از اطلاعات مربوط به این دو رشته فعالیت استفاده شده است.

جدول ۱- تعداد کارگاه ها صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر طی سال های ۹۲-۱۳۸۳

متوسط نرخ رشد سالانه (درصد)	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	۸۳	شرح
۲.۱	۱۷۵	۱۵۹	۱۶۴	۱۶۱	۱۷۰	۱۷۶	۱۶۹	۱۴۵	۱۴۵	۱۴۵	تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی
	۱۰	-۳	۲	-۵	-۳	۴	۱۷	۰	۰		نرخ رشد نسبت به سال قبل
-۱.۵	۹۳	۱۰۰	۹۶	۱۰۷	۱۱۲	۱۱۲	۱۱۸	۱۰۵	۱۰۸	۱۰۶	تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی
	-۸	۴	-۱۰	-۵	۰	-۶	۱۳	-۳	۲		نرخ رشد نسبت به سال قبل

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

در بازه زمانی مورد بررسی، تعداد کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر در رشته فعالیت تولید دارو، به طور متوسط سالانه ۲,۱ درصد افزایش داشته است؛ در سال ۹۲ تعداد کارگاه های این صنعت با ۱۰ درصد افزایش نسبت به سال ۹۱ به ۱۷۵ عدد رسیده است. همچنین تعداد کارگاه های رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی طی سال های ۸۳ لغایت ۹۲، به طور متوسط ۱,۵ درصد کاهش یافته است؛ در سال ۹۲ تعداد کارگاه های ۱۰ نفر کارکن و بیشتر در این رشته فعالیت، با ۸ درصد کاهش به ۹۳ عدد رسیده است.

جدول ۲- روند سهم تعداد کارگاه های صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی از کل کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر درصد

شرح	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲
تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی	۰.۸۹	۰.۹۱	۰.۹۰	۰.۹۶	۱.۰۳	۱.۰۵	۱.۰۵	۱.۱۰	۱.۰۸	۱.۱۹
تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی	۰.۶۵	۰.۶۷	۰.۶۵	۰.۶۷	۰.۶۵	۰.۶۹	۰.۷۰	۰.۶۴	۰.۶۸	۰.۶۳

در سال ۹۲ صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی سهمی کمتر از ۲ درصد از تعداد کارگاه های کل صنایع ۱۰ نفر کن و بیشتر را به خود اختصاص داده اند. سهم تعداد کارگاه ها رشته فعالیت تولید دارو از ۰,۸۹ درصد در سال ۸۳ به ۱,۱۹ درصد در سال ۹۲ افزایش یافته و برخلاف تولید دارو، سهم تعداد کارگاه های صنعت تولید تجهیزات پزشکی از ۰,۶۵ در سال ۸۳ به ۰,۶۳ در سال ۹۲ افزایش یافته است.

۲- اشتغال صنعت دارو و تجهیزات پزشکی

جدول ۳- روند اشتغال صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر- واحد نفر

متوسط نرخ رشد سالانه (درصد)	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	۸۳	شرح
۳.۹	۲۵,۹۵۸	۲۲,۳۴۴	۲۲,۶۴۸	۲۲,۴۸۶	۲۲,۳۴۴	۲۱,۳۱۱	۲۰,۵۲۱	۱۸,۶۰۱	۱۸,۷۶۹	۱۸,۳۷۱	تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی
	۱۶	-۱	۱	۱	۴	۴	۱۰	-۱	۲		نرخ رشد نسبت به سال قبل
۰.۵	۶,۸۸۵	۶,۸۹۹	۶,۶۲۸	۶,۷۴۵	۶,۷۱۱	۶,۶۶۸	۶,۳۱۳	۵,۸۹۶	۶,۷۱۴	۶,۵۹۷	تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی
	-۰,۲	۴	-۲	۱	۱	۶	۷	-۱۲	۲		نرخ رشد نسبت به سال قبل

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

به طور متوسط طی سال های ۸۳ لغایت ۹۲ میزان اشتغال در هر دو رشته فعالیت تولید دارو و تولید تجهیزات پزشکی، روندی افزایش داشته است، البته سرعت رشد اشتغال در رشته فعالیت تولید دارو بیش از رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی بوده است. در مجموع در سال ۹۲ در این دو رشته فعالیت تقریباً ۳۳ هزار نفر مشغول به کار هستند. متوسط تعداد شاغلان هر کارگاه در سال ۹۲ معادل ۱۴۸ نفر بوده است.

رشد ۱۶ درصدی اشتغال در صنعت دارو در سال ۹۲ طی ده سال اخیر بی سابقه بوده است. در این سال، ۱۶ کارگاه جدید صنعتی در زمینه تولید دارو ایجاد شده که به طور متوسط به ازای هر کارگاه تقریباً ۲۲۳ شغل ایجاد شده است.

جدول ۴- روند سهم تعداد شاغلان صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی از کل صنعت در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر (درصد)

شرح	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲
تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی	۱.۷۱	۱.۷۷	۱.۷۴	۱.۶۹	۱.۶۹	۱.۷۸	۱.۸۰	۱.۸۲	۱.۸۵	۲.۰۳
تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی	۰.۶۱	۰.۶۳	۰.۵۵	۰.۵۲	۰.۵۳	۰.۵۴	۰.۵۴	۰.۵۳	۰.۵۷	۰.۵۴

علی رغم روند افزایشی سهم تعداد شاغلان رشته فعالیت تولید دارو، سهم اشتغال رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی از کل اشتغال صنعت، کاهش یافته است. سهم اشتغال رشته فعالیت تولید دارو ۲,۰۳ درصد از کل اشتغال صنایع ۱۰ نفر کارکن و بیشتر می باشد.

معاونت بررسی های اقتصادی

۳- ارزش افزوده صنعت دارو و تجهیزات پزشکی

جدول ۵- روند ارزش افزوده صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر
میلیارد ریال

متوسط نرخ رشد (درصد)	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	۸۳	شرح
۲۷.۶	۲۹,۸۲۰	۱۶,۴۸۹	۱۳,۰۹۸	۱۱,۷۰۷	۱۰,۸۶۸	۸,۴۱۷	۶,۵۴۲	۴,۶۶۳	۳,۷۸۴	۳,۳۳۶	تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی
	۸۱	۲۶	۱۲	۸	۲۹	۲۹	۴۰	۲۳	۱۳		نرخ رشد نسبت به سال قبل
۲۰.۴	۲,۳۴۹	۲,۳۰۵	۱,۱۷۰	۱,۰۷۶	۹۸۳	۸۹۷	۶۸۴	۵۸۰	۴۲۴	۴۴۱	تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی
	۲	۹۷	۹	۱۰	۱۰	۳۱	۱۸	۳۷	-۴		نرخ رشد نسبت به سال قبل

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

ارزش افزوده صنعت تولید دارو طی سالهای ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۲ تقریباً ۹ برابر شده و روند تغییر ارزش افزوده طی بازه زمانی مذکور افزایشی بوده است.

ارزش افزوده (به قیمت جاری) صنعت تولید دارو در سال ۹۲، افزایش قابل توجه ۸۱ درصدی داشته و به میزان حدوداً ۳۰ هزار میلیارد ریال رسیده است. با توجه به نرخ تورم ۳۴,۷ درصدی سال ۹۲، می توان گفت ارزش واقعی ارزش افزوده در سال ۹۲، ۴۶ درصد افزایش یافته است. با توجه به رشد ۱۰ درصدی تعداد کارگاه ها و رشد ۱۶ درصدی اشتغال در این صنعت، بخشی از افزایش قابل توجه ارزش افزوده صنعت تولید دارو در سال ۹۲ می توان به ایجاد کارگاه های صنعتی جدید نسبت داد.

ارزش افزوده صنعت تولید تجهیزات پزشکی در فاصله سالهای ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۲، ۵,۳ برابر شده و مشابه صنعت تولید دارو روند ارزش افزوده در این صنعت نیز روند رو به رشد داشته است.

ارزش افزوده رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی در سال ۹۲، ۲,۳ هزار میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل ۲ درصد افزایش یافته است. جهش ارزش افزوده در رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی در سال ۹۱ رخ داده است، افزایش ۹۷ درصدی ارزش افزوده در این رشته فعالیت در سال ۹۱، قابل ملاحظه است.

جدول ۶- روند سهم ارزش افزوده صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی از کل صنعت در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر

(درصد)

شرح	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲
تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی	۱,۸۴	۱,۸۲	۱,۷۳	۱,۸۸	۲,۰۶	۲,۵۸	۲,۳۷	۲,۱۰	۱,۹۴	۲,۵۶
تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی	۰,۲۴	۰,۲۰	۰,۲۲	۰,۲۰	۰,۲۲	۰,۲۳	۰,۲۲	۰,۱۹	۰,۲۷	۰,۲۰

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

۴- عملکرد تولید صنعت دارو و تجهیزات پزشکی

۴-۱- ارزش تولید

جدول ۷- روند ارزش تولید در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر

میلیارد ریال

متوسط نرخ رشد (درصد)	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	۸۳	شرح
۲۶.۵	۶۳۶۳۰	۳۵۶۴۱	۲۸۵۳۷	۲۳۸۹۳	۲۲۵۲۹	۱۸۹۸۹	۱۶۲۹۳	۱۱۶۶۳	۹۰۰۵۹	۷۶۵۰	تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی
	۷۹	۲۵	۱۹	۶	۱۹	۱۷	۴۰	۲۹	۱۸		نرخ رشد نسبت به سال قبل
۲۳.۳	۵۰۱۷۶	۵۰۱۴۳	۳۰۱۹۱	۲۰۴۵۴	۲۰۴۷۰	۱۸۱۷۴	۱۰۴۶۹	۱۰۰۹۰	۸۵۴	۷۸۶	تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی
	۱	۶۱	۳۰	-۱	۳۲	۲۸	۳۵	۲۸	۹		نرخ رشد نسبت به سال قبل

منبع: مرکز آمار ایران

ارزش تولید (به قیمت جاری) صنایع تولید دارو و تولید تجهیزات پزشکی در بازه زمانی مورد بررسی به طور متوسط سالانه، به ترتیب، ۲۶،۵ درصد و ۲۳،۳ درصد افزایش یافته است. در سال ۹۲ ارزش تولید رشته فعالیت تولید دارو، با افزایش قابل توجه ۷۹ درصدی مواجه بوده و به حدود ۶۴ هزار میلیارد ریال رسیده است. البته با توجه به نرخ تورم ۳۴،۷ درصدی سال ۹۲، می توان گفت، ارزش تولید واقعی صنعت تولید دارو ۴۴ درصد افزایش یافته است. برخلاف رشته فعالیت تولید دارو، صنعت تولید تجهیزات پزشکی در سال ۹۲، افزایش قابل توجهی نداشته و حتی با در نظر گرفتن نرخ تورم ارزش واقعی تولید این صنعت در سال ۹۲ کاهش یافته است؛ جهش ارزش تولید در رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی در سال ۹۱ رخ داده است، افزایش ۶۱ درصدی ارزش تولید در این رشته فعالیت در سال ۹۱، قابل ملاحظه است.

جدول ۸- روند سهم ارزش تولید صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی از کل صنعت در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر درصد

شرح	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲
تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی	۱.۶۲	۱.۶۷	۱.۶۹	۱.۷۳	۱.۶۶	۱.۴۴	۱.۲۶	۱.۱۴	۱.۱۸	۱.۲۹
تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی	۰.۱۷	۰.۱۶	۰.۱۶	۰.۱۶	۰.۱۶	۰.۱۶	۰.۱۳	۰.۱۳	۰.۱۷	۰.۱۰

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

معاونت بررسی های اقتصادی

در سال ۹۲ ارزش تولید صنعت دارو، سهم ۱,۲۹ درصدی از کل صنایع ده نفر کارکن و بیشتر را به خود اختصاص داده است. سهم ارزش تولید رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی نیز در سال ۹۲ کمتر از یک درصد بوده و نسبت به سال قبل از آن کاهش یافته است.

نسبت ارزش افزوده به ارزش تولید در صنعت دارو در سال ۱۳۹۲ حدود ۴۷٪ و در صنعت تجهیزات پزشکی حدود ۴۵٪ بوده که از رقم میانگین کل صنعت (۱۶٪) بالاتر است و نشان دهنده توان تولید ارزش افزوده بالا در این گروه از صنایع است.

۴-۲- مقدار تولید

جدول ۹- روند مقدار تولید دارو

میلیارد عدد

میانگین نرخ رشد سالانه %	۹۴	۹۳	۹۲	۹۱	۹۰	شرح
۴.۸	۳۷.۸	۳۸	۳۴.۳	۳۳.۱	۳۱.۲۷	دارو
-	-۱	۱۱	۴	۶		درصد تغییر نسبت به سال قبل

منبع: وزارت صنعت، معدن و تجارت و محاسبات کارشناسی

تولید دارو جزو صنایع منتخب وزارت صنعت، معدن و تجارت برای پایش آمار تولید ماهانه است. بر اساس امار این وزارت، میزان تولید این صنعت در سال ۹۴ حدود ۳۸ میلیارد عدد بوده که بالاترین رقم طی ۵ سال گذشته می باشد. علی رغم رشد ۱۱ درصدی مقدار تولید در سال ۹۳، مقدار تولید دارو در سال ۹۴، ۱ درصد کاهش یافته و به میزان ۳۷,۸ میلیارد عدد رسیده است.

با توجه به کاهش مقداری و ارزشی صادرات (جدول ۱۴) در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳، یکی از دلایل عمده کاهش تولید، کاهش صادرات بوده است.

۴-۳- شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی

اگرچه آمار تولید کارگاه های صنعتی توسط مرکز آمار ایران تا پایان سال ۹۲ منتشر شده، اما اطلاعات مربوط به شاخص تولید کارگاه های صنعتی با بیش از ۱۰۰ نفر کارکن (کارگاه های صنعتی بزرگ- طبق تعریف بانک مرکزی) در سال ۹۳ در دسترس است که در ادامه بدان پرداخته می شود.

در گزارش شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی در سال ۹۳ که توسط بانک مرکزی منتشر می شود، کد دورقمی ۲۱ مربوط به رشته فعالیت " تولید دارو و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی " می باشد؛ در این قسمت برای بررسی شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی در صنعت دارو از اطلاعات مربوط به این رشته فعالیت استفاده شده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

جدول ۱۰- شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی در سال های ۹۱ لغایت ۹۳ (۱۰۰=۱۳۹۰)

شرح	سال ۹۱	سال ۹۲	سال ۹۳	درصد تغییرات سال ۹۲ نسبت به سال ۹۱	درصد تغییرات سال ۹۳ نسبت به سال ۹۲
کل صنعت	۹۱.۷	۸۷.۱	۹۲.۹	-۵	۷
تولید دارو و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی	۱۰۲.۲	۱۱۶.۵	۱۲۵.۶	۱۴	۸

منبع: بانک مرکزی و محاسبات کارشناسی

ضریب اهمیت رشته فعالیت "تولید دارو و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی" در تعیین شاخص کل صنعت ۲,۵ درصد می باشد. در دوره مورد بررسی، سرعت رشد شاخص تولید کارگاه های بزرگ در صنعت "تولید دارو و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی" نسبت به شاخص تولید کل کارگاه های بزرگ صنعتی، بیشتر بوده و طی سال های ۹۳-۱۳۹۱ فاصله میان شاخص صنعت تولید دارو و فرآورده های دارویی از شاخص کل همواره افزایش یافته است. روند صعودی تولید در کارگاه های بزرگ تولیدکننده دارو و فرآورده های مذکور حتی در سال های تحریم نیز ادامه داشته و به عبارتی دیگر بر خلاف بخش عمده ای از صنایع کشور، صنعت دارو در برابر شرایط تحریم از مقاومت بالایی برخوردار بوده و با رکود (کاهش تولید طی دو فصل متوالی) مواجه نشده است.

شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی در رشته فعالیت "تولید دارو و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی" در سال ۹۳ با ۸ درصد افزایش نسبت به سال قبل معادل ۱۲۵,۶ بوده است. روند فصلی شاخص نشان می دهد بیشترین رشد شاخص تولید کارگاه های بزرگ تولید دارو و فرآورده های دارویی نسبت به فصل مشابه سال قبل (۱۰ درصد) در زمستان ۹۳ رخ داده که معادل رشد شاخص کل کارگاه های بزرگ صنعت بوده است.

جدول ۱۱- روند فصلی شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی (۱۰۰=۱۳۹۰)

شرح	۹۲				۹۳			
	فصل اول	فصل دوم	فصل سوم	فصل چهارم	فصل اول	فصل دوم	فصل سوم	فصل چهارم
کل صنعت	۸۳.۸	۸۹.۷	۸۶.۵	۸۸.۴	۹۰.۵	۹۳.۳	۹۰.۸	۹۷
درصد تغییر نسبت به فصل قبل		۷	-۴	۲	۲	۳	-۳	۷
درصد تغییر نسبت به فصل مشابه سال قبل					۸	۴	۵	۱۰
تولید دارو و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی	۸۹.۴	۱۲۱.۸	۱۲۷.۱	۱۲۷.۸	۱۱۰.۷	۱۲۷.۵	۱۲۴	۱۴۰.۳
درصد تغییر نسبت به فصل قبل		۳۶	۴	۱	-۱۳	۱۵	-۳	۱۳
درصد تغییر نسبت به فصل مشابه سال قبل					۲۴	۵	-۲	۱۰

منبع: بانک مرکزی و محاسبات کارشناسی

معاونت بررسی های اقتصادی

۴-۴- بررسی تغییرات شاخص تولید و فروش صنایع دارویی شرکت های بورسی در سال ۱۳۹۴

جدول ۱۲- درصد تغییرات شاخص تولید و فروش صنایع دارویی بورسی در سال ۹۴

شرح	سهم از تولید صنعتی کشور	رشد شاخص تولید	رشد شاخص فروش
کل صنعت		-۹.۸	-۱۰.۹
دارویی	۱,۹	۴.۷	۲.۸

منبع: تولید صنعتی ایران با استفاده از اطلاعات صنایع بورسی، پژوهشکده پولی و بانکی

بر اساس گزارش "تولید صنعتی ایران با استفاده از اطلاعات صنایع بورسی" که توسط پژوهشکده پولی و بانکی به سفارش اتاق تهران انجام می شود، شاخص تولید و فروش شرکت های دارویی در سال ۹۴، برخلاف روند نزولی شاخص کل صنعت، به ترتیب ۴,۷ و ۲,۸ درصد افزایش داشته است.

۵- وضعیت تجارت محصولات دارویی

۵-۱- صادرات

جدول ۱۳- روند ارزش صادرات گروه کالایی دارو - میلیون دلار

شرح	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
جهان	۴۶۳,۳۰۵	۵۰۴,۹۵۴	۵۰۹,۶۲۲	۵۲۱,۲۲۵	۵۵۰,۸۸۹
نرخ رشد نسبت به سال قبل		۹.۰	۰.۹	۲.۳	۵.۷
ایران	۱۱۲	۱۵۳	۱۶۲	۱۱۶	۱۶۶
نرخ رشد نسبت به سال قبل		۳۶.۶	۵.۹	-۲۸.۴	۴۳.۱
سهم ایران از جهان	۰.۰۲۴	۰.۰۳۰	۰.۰۳۲	۰.۰۲۲	۰.۰۳۰

منبع: سازمان تجارت جهانی

بر اساس طبقه بندی استاندارد تجارت بین المللی (SITC^۲)، دارو و محصولات دارویی^۳ در بخش ۵ قسمت ۵۴ قرار می گیرند. سازمان تجارت جهانی صادرات این گروه کالایی را در سال ۲۰۱۴ در جهان، ۵۵۱ میلیارد دلار گزارش کرده، که نسبت به سال قبل از آن ۵,۷ درصد افزایش یافته است. بر اساس اطلاعات منتشره سازمان تجارت جهانی، کشورهای آلمان، سوئیس، بلژیک و آمریکا رتبه های برتر صادرات دارو در جهان را به خود اختصاص داده اند. اگرچه سرعت افزایش صادرات محصولات دارویی در سال ۲۰۱۴ در ایران بیشتر از جهان بوده است، اما سهم صادرات محصولات شیمیایی ایران از کل جهان افزایش چندانی نداشته است. سهم صادرات محصولات دارویی ایران از ۰,۰۲۴

^۲ Standard International Trade Classification

^۳ Medicinal and pharmaceutical products

معاونت بررسی های اقتصادی

در سال ۲۰۱۰ به ۰,۰۳ در سال ۲۰۱۴ افزایش یافته است، ارزش صادرات ایران در این گروه در سال ۲۰۱۴، به میزان ۱۷۰ میلیون دلار می باشد.

علاوه بر آمارهای سازمان تجارت جهانی، در این گزارش از اطلاعات مربوط به فصل ۳۰ تعرفه واردات گمرک^۴ که تحت عنوان محصولات دارویی در کتاب مقررات صادرات و واردات نمایش داده شده، استفاده شده است.

جدول ۱۴- روند ارزش صادرات محصولات دارویی (قسمت ۶، فصل ۳۰ کتاب تعرفه گمرکی)

شرح	مقدار (تن)		ارزش (میلیون دلار)		متوسط قیمت (دلار/کیلوگرم)	
	۹۳	۹۴	۹۳	۹۴	۹۳	۹۴
صادرات	۸۱۵۲	۵۷۱۴	۱۵۹	۱۰۱	۱۹۵	۱۷۶
درصد تغییرات سالانه		-۳۰		-۳۷		-۱۰

منبع: گمرک ایران و محاسبات کارشناسی

در سال ۹۴ ارزش صادرات محصولات دارویی، با کاهش ۳۷ درصدی به میزان ۰,۱ میلیارد دلار بوده است. مقاصد عمده صادراتی در فصل ۳۰ تعرفه مربوط به کشورهای افغانستان، آلمان، سوریه و عراق می باشد که این چهار کشور سهم حدود ۹۰ درصدی از صادرات ایران به کشورهای جهان را در سال ۹۴، تشکیل داده اند.

اگر چه متوسط قیمت صادرات محصولات دارویی در این سال کاهش یافته است اما عمده کاهش ارزش صادرات، ناشی از کاهش مقداری بوده است. آمارهای وزارت صنعت نیز موید کاهش ۰,۴ درصدی مقدار تولید دارو در سال ۹۴ است.

۲-۵- واردات

جدول ۱۵- روند ارزش واردات محصولات دارویی میلیون دلار

شرح	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
جهان	۴۷۲,۳۵۲	۵۲۰,۵۹۹	۵۲۴,۹۲۳	۵۳۶,۴۵۶	۵۶۷,۲۸۲
نرخ رشد نسبت به سال قبل		۱۰,۲	۰,۸	۲,۲	۵,۷
ایران	۱,۴۴۰	۱,۸۲۴	۱,۵۶۹	۱,۹۷۳	۲,۰۸۱
نرخ رشد نسبت به سال قبل		۲۶,۷	-۱۴,۰	۲۵,۷	۵,۵
سهم ایران از جهان (%)	۰,۳۰۵	۰,۳۵۰	۰,۲۹۹	۰,۳۶۸	۰,۳۶۷

منبع: سازمان تجارت جهانی

^۴ - لازم به ذکر است برخی از کالاها در زیرمجموعه فصل ۲۹، محصولات شیمیایی آلی، مصارف دارویی دارد، اما بدلیل عدم امکان بررسی کلیه محصولات زیرمجموعه این فصل، آمار آن ها در این گزارش، نمایش داده نشده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

ارزش واردات گروه دارو در ایران بعد از کاهش ۱۴ درصدی سال ۲۰۱۲، در سال ۲۰۱۳، افزایش ۲۵,۷ درصدی داشته است و در سال ۲۰۱۴ با ۵,۷ درصد افزایش به میزان ۲,۱ میلیارد دلار رسیده است. در دوره مورد بررسی کمترین سهم واردات مربوط به سال ۲۰۱۲ می باشد. سهم واردات ایران از جهان در محصولات دارویی از ۰,۳۰ درصد در سال ۲۰۱۰ به حدود ۰,۳۷ درصد در سال ۲۰۱۴ رسیده است.

تراز بازرگانی محصولات دارویی ایران در بازه زمانی ۲۰۱۰ لغایت ۲۰۱۴ همواره منفی بوده و در سال ۲۰۱۴، به میزان منفی ۱,۹ میلیارد دلار بوده است.

بر اساس آمارهای منتشره توسط گمرک ایران نیز، آمار واردات فصل ۳۰ تعرفه مربوط به محصولات دارویی به شرح زیر است:

جدول ۱۶- روند ارزش واردات محصولات دارویی (قسمت ۶، فصل ۳۰ کتاب تعرفه گمرکی)

شرح	مقدار (هزار تن)		ارزش (میلیارد دلار)		متوسط قیمت (دلار/کیلوگرم)	
	۹۳	۹۴	۹۳	۹۴	۹۳	۹۴
واردات	۲۰۲۱۲	۱۲۱۵۰	۱۵۳۵	۱۴۴۱	۷۵.۹	۱۱۸.۶
درصد تغییرات سالانه	-۴۰	-۴۰	-۶	-۶	-۵۶	-۵۶

منبع: گمرک ایران و محاسبات

ارزش واردات نیز همانند صادرات در سال ۹۴، کاهش یافته است و از ۱,۵ میلیارد دلار در سال ۹۳ به ۱,۴ میلیارد دلار در سال ۹۴ رسیده است. سوئیس، آلمان، امارات و فرانسه مبادی عمده وارداتی فصل ۳۰ تعرفه در سال ۹۴ هستند که این چهار کشور در مجموع ۵۷ درصد از سهم کل واردات در سال ۹۴ را به خود اختصاص داده اند. بر خلاف متوسط قیمت صادرات محصولات دارویی، متوسط قیمت واردات این گروه افزایش یافته اما افزایش قیمت نتوانسته کاهش مقداری واردات را پوشش دهد و در نهایت ارزش واردات محصولات دارویی در سال ۹۴ به میزان ۶ درصد کاهش یافته و به رقم ۱,۴ میلیارد دلار رسیده است.

۵-۳- تراز تجاری

جدول ۱۷- روند تراز تجاری محصولات دارویی (قسمت ۶، فصل ۳۰ کتاب تعرفه گمرکی)

شرح	ارزش (میلیارد دلار)	
	۹۳	۹۴
تراز تجاری	-۱.۲۸	-۱.۳۴

واردات دارو به کشور همواره از صادرات بالاتر بوده و در سال ۱۳۹۴ واردات محصولات دارویی تقریباً ۱۴ برابر صادرات آن بوده است. تراز تجاری محصولات دارویی در دو سال اخیر همواره منفی بوده و در سال ۹۴، با ۲,۶ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ارزش ۱,۳۴ میلیارد دلار رسیده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

۵-۴- تعرفه های ترجیحی صنعت دارو

در کتاب مقررات صادرات و واردات سال ۹۵، بخشی به ضمائم اختصاص داده شده است. در آن فهرست کلیه کدهای تعرفه ای فصل ۳۰ را که سایر کشورها برای ایران تعرفه ترجیحی قابل شده اند، آمده است. در جدول زیر فهرست کدهای تعرفه ای که کشورهای مقصد صادراتی برای کالاهای ایرانی تعرفه ترجیحی قرار داده اند در زیر مجموعه فصل ۳۰ تعرفه نمایش داده شده است. همان طور که در جدول قابل مشاهده است از فهرست تعرفه های مشمول کاهش، تنها در ردیف تعرفه ۳۰۰۴۹۰، ایران در سال ۹۴ صادرات داشته است.

جدول ۱۸- تعرفه های ترجیحی صنعت دارو

کشور	تعرفه	شرح تعرفه	میزان کاهش	ارزش صادرات در سال ۹۴
پاکستان	۳۰۰۳۴۰	داروها از آلکالوئیدها یا مشتقات آن ها آماده نشده برای خرده فروشی	۳۰	-
	۳۰۰۳۹۰	سایر داروهای متشکل از ۲ یا چند ماده آماده نشده برای خرده فروشی غیر مذکور در جای دیگر	۳۰	-
	۳۰۰۴۱۰	داروهای پنی سیلین یا مشتقات آن با ساختار اسید پنی سیلاتیک یا استرپتومایسین یا مشتقات آن	۳۰	-
	۳۰۰۴۹۰	سایر داروهای مخلوط شده که در جای دیگر مذکور نباشد، آماده شده	۱۰	۱۱۶۲۴۸۴
بوسنی و هرزگوین	۳۰۰۴۹۰	سایر داروهای متشکل از محصولات مخلوط شده یا نشده برای مصارف درمان یا پیشگیری از بیماری یا به صورت بسته بندی برای خرده فروشی	۲۰	-
قرقیزستان	۳۰۰۳۳۱	داروهای دارای هورمون	۷۱/۴۳	-
	۳۰۰۳۳۹	سایر داروهای هورمون یا سایر محصولات	۷۱/۴۳	-
	۳۰۰۳۴۰	داروهای آلکالوئیدها	۷۱/۴۳	-
	۳۰۰۳۹۰	سایر دارو متشکل از محصولات مخلوط شده یکدیگر	۷۱/۴۳	-
	۳۰۰۴۱۰	داروهای دارای پنی سیلین ها یا مشتقات	۷۱/۴۳	-
	۳۰۰۴۳۹	داروهای حاوی هورمون ها (سایر)	۷۱/۴۳	-
	۳۰۰۴۵۰	داروهای حاوی ویتامین (سایر)	۷۱/۴۳	-
	۳۰۰۴۹۰	دارو	۷۱/۴۳	-

منبع: کتاب مقررات صادرات و واردات سال ۹۵

۶- بررسی برخی نسبت های کلیدی در صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی

جدول ۱۹- نسبت های کلیدی در صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی (در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر) در سال های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۲

نسبت درآمد صادراتی به ارزش فروش		نسبت هزینه مواد اولیه وارداتی به ارزش افزوده		نسبت هزینه انرژی به ارزش افزوده		شرح
۱۳۹۲	۱۳۸۹	۱۳۹۲	۱۳۸۹	۱۳۹۲	۱۳۸۹	
۰,۱۱۸۲	۰,۱۱۵۲	۰,۱۴۳۶	۰,۱۵۲۵	۰,۰۷۱۲	۰,۰۶۳۴	کل صنعت
۲,۷		-۵,۹		۱۲,۲		درصد تغییرات
۰,۰۳۲۰	۰,۰۳۱۵	۰,۲۴۸۶	۰,۲۶۱۳	۰,۰۱۰۷	۰,۰۱۰۳	تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات داروئی گیاهی مصنوعی
۱,۶		-۴,۹		۳,۸		درصد تغییرات
۰,۰۵۵۹	۰,۰۱۳۶	۰,۲۰۳۱	۰,۰۴۱۶	۰,۰۱۷۰	۰,۰۲۱۹	تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی
۳۰,۹۸		۲۸۸,۸		-۲۲,۵		درصد تغییرات

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

در سال ۹۲، نسبت هزینه انرژی به ارزش افزوده در رشته فعالیت های صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی کمتر از میانگین این نسبت در کل صنعت می باشد که موید این مطلب است که به ازای ایجاد هر واحد ارزش افزوده در صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی نسبت به کل صنایع، انرژی کمتری مصرف می شود و آسیب پذیری این صنعت نسبت به افزایش قیمت حامل های انرژی در مقایسه با کل صنعت کمتر است.

در سال ۹۲ هزینه مواد اولیه وارداتی به ارزش افزوده در صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی نسبت به کل صنعت، بیشتر می باشد؛ این نسبت، در صنعت تجهیزات پزشکی افزایش قابل توجهی در سال ۹۲ نسبت به سال ۸۹ داشته است.

شایان ذکر است در مطالعه ای تحت عنوان "تحلیل عوامل تاثیرگذار بر عملکرد میان مدت اقتصاد ایران" در سال ۱۳۹۲ که به سفارش اتاق تهران توسط دانشگاه صنعتی شریف انجام شد، برای آسیب پذیری رشته فعالیت های مختلف آستانه ۰,۱ برای نسبت هزینه انرژی به ارزش افزوده، آستانه ۰,۲ برای نسبت مواد اولیه وارداتی به ارزش افزوده و برای شاخص نسبت درآمد صادراتی به ارزش فروش ۰,۲ در نظر گرفته شد. برای شاخص های نسبت مواد اولیه وارداتی به ارزش افزوده و نسبت هزینه انرژی به ارزش افزوده بالاتر از میزان آستانه، و برای شاخص نسبت درآمد صادراتی به ارزش فروش پایین تر از میزان آستانه آسیب پذیری زیاد را نشان می دهد.

لذا با توجه به توضیحات فوق و آستانه های در نظر گرفته شده برای نسبت های مورد بررسی می توان گفت که در سال ۹۲، رشته فعالیت "تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات داروئی گیاهی مصنوعی" و "تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی" نسبت به افزایش نرخ ارز آسیب پذیر می باشد. میزان نسبتا

معاونت بررسی های اقتصادی

بالای واردات مواد اولیه شرکت های دارویی نیز موید این مطلب است که صنعت دارو در مقابل ریسک نوسانات نرخ ارز آسیب پذیر است و هر گونه تغییر نرخ ارز باعث تغییر در بهای تمام شده شرکت ها می شود. نسبت درآمد صادراتی به فروش در صنایع تولید دارو و محصولات دارویی نشان می دهد تنها حدود ۳ درصد از فروش این صنایع از طریق فروش خارجی انجام می شود. این نسبت در صنعت تولید تجهیزات پزشکی معادل ۵.۶٪ در سال ۹۲ بوده که در مقایسه با سال ۹۱ بیش از ۴ برابر شده است.

۷- جایگاه صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی در بورس

۷-۱- ارزش بازار و تعداد شرکت های تولید دارو و تجهیزات پزشکی در طبقه بندی های سازمان بورس اوراق بهادار دو گروه "مواد و محصولات دارویی" و "وسایل اندازه گیری، پزشکی و اپتیکی" مشاهده می شود. گروه "وسایل اندازه گیری، پزشکی و اپتیکی" فقط شامل یک شرکت (کنتورسازی ایران) می باشد، از آن جا که فعالیت شرکت کنتورسازی ایران مربوط به تجهیزات پزشکی نمی باشد، در این جا ارزش بازار گروه "وسایل اندازه گیری، پزشکی و اپتیکی" نمایش داده نشده است.

جدول ۲۰- ارزش بازار و تعداد شرکت های صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی هزار میلیارد ریال

ارزش بازار		تعداد شرکت ها	سطح
۲۹ اسفند ۱۳۹۳	۲۹ اسفند ۱۳۹۴		
۲۸۱۳	۳،۴۴۴	۳۲۰	کل بازار
۸۴،۶	۱۲۷،۸	۲۸	مواد و محصولات دارویی
۳	۳،۷		درصد ارزش بازار صنعت مواد و محصولات دارویی از کل بازار

منبع: بورس اوراق بهادار

مواد و محصولات دارویی حدود ۴ درصد ارزش بازار سرمایه را به خود اختصاص داده است. ارزش بازار این صنعت طی سال ۹۴ نسبت به سال قبل، بیش از ۵۱ درصد رشد داشته است.

۸- اولویت های سرمایه گذاری صنعت، معدن و تجارت در گروه دارویی در سال ۹۴

وزارت صنعت، معدن و تجارت در سال ۱۳۹۴، ۱۳ عنوان را به عنوان اولویت های سرمایه گذاری در گروه صنعت دارو و تجهیزات پزشکی اعلام کرده است. برخی از موارد مذکور شامل محصولات و اقلام وارداتی (مواد اولیه یا ساخته شده) و برخی دیگر در رابطه با ایجاد ارزش افزوده از منابع گیاهی دارویی کشور است.

جدول ۲۱- اولویت های سرمایه گذاری صنعت، معدن و تجارت در گروه دارویی در سال ۹۴

ردیف	عنوان
۱	مواد موثره دارویی
۲	داروهای ضد سرطان
۳	داروهای بیوتکنولوژی (نوترکیب، آنتی بادی مونو کلونال، پپتیدها)
۴	داروهای تالاسمی
۵	انسولین نو ترکیب
۶	بسته بندی و عصاره گیری گیاهان دارویی بروش سیالات فوق بحرانی
۷	بسته بندی و فرآوری گیاهان دارویی
۸	انواع داروهای گیاهی
۹	کیت های تشخیصی
۱۰	رادیوداروها (داروهای تشخیصی مورد استفاده در رادیوگرافی، سی تی اسکن و ام آی آر)
۱۱	لاکتوز مونوهیدرات و لاکتوز آنهیدروز (گرید دارویی)
۱۲	رادیو داروها (مواد موثره و محصول نهایی)
۱۳	پرکربنات سدیم و پرپورات سدیم مورد مصرف در صنایع شوینده

منبع: وزارت صنعت، معدن و تجارت

۹- تحولات جهانی صنعت دارو

در سال ۲۰۱۴، سرمایه گذاری در بخش سلامت دیجیتال ۵ به ۶٫۵ میلیارد دلار رسید، که نسبت به رقم مشابه ۲٫۹ میلیارد دلار سال ۲۰۱۳، حدود ۲٫۲ برابر شده است که نشان دهنده میزان نفوذ فناوری اطلاعات در این صنعت می باشد.

موسسه مشاوره مدیریتی مک کینزی در گزارشی با اشاره به اثرات انقلاب دیجیتال در تحول صنایع دارویی ضمن مصاحبه با برخی از مدیران این صنایع، نتیجه گیری کرده که همگام با توسعه دیجیتالی شدن، بنگاه های فعال در صنعت دارویی می باید برای حفظ توان رقابتی خود اقدام به تغییر رویه نمایند. لازم است همراه با تغییر مدل کسب و کار و عملیات، الگوهای فرهنگی و توانمندی ها به ویژه در زمینه نوآوری نیز همگام با پذیرش موج جدید، اصلاح و بروز رسانی شود. اصلاح رویکردهای سنتی و حرکت به سوی بنگاه داری با هدف حل مشکلات بیماران و ارتقاء سلامت و نه صرفا محلی برای تجمع دارایی ها از الزامات تحول صنعت دارو در راستای توسعه فناوری اطلاعات است.

با توجه به تسهیل دسترسی بیماران و مصرف کنندگان خدمات سلامت و بهداشت به منابع اطلاعاتی متنوع از طریق اینترنت مصرف کنندگان، برخی از تغییر رویه های جدید بر کسب و کار دارو نیز اثر گذاشته است:

- افراد کنترل بیشتری بر سلامت خود دارند و ضمن مراجعه به پزشکان اطلاعات بیشتری را در مورد بیماری و وضعیت خود دارند. صنایع دارویی نیز می باید متناسب با این تغییرات، ضمن افزایش تعامل و ارتباط خود با مصرف کنندگان، ابزارهای جدیدی را معرفی و تولید کنند.
- محیط کلینیکی تغییر خواهد کرد. همراه با این تغییرات پزشکان به مهارت ها و ابزار جدیدی تر نیاز خواهند داشت و لازم است زمان بیشتری را به جای تشخیص بیماری به عناصر اجتماعی مراقبت های سلامت و کمک به خانواده ها اختصاص داده و از ابزار اطلاعاتی مناسب برای ساماندهی و مدیریت داده های اطلاعاتی متنوع و متعدد دریافتی اقدام نمایند.
- وفاداری مصرف کنندگان به برندهای کارخانجات دارویی و همچنین شرکت های بیمه به دلیل کاهش هزینه در برخی از تولیدات و خدمات، در حال کاهش است. افزایش آگاهی مصرف کنندگان نیز این موضوع را تشدید کرده و عوامل اثر بخشی و قیمت داروها در انتخاب آن ها نقش پر رنگی دارد.
- شرکت های دارویی کنترل انحصاری خود را بر روی داده های اطلاعاتی ارزشمندشان از دست خواهند داد. فاصله بین شرکت های دارویی، تامین کنندگان خدمات سلامت و شرکتهای بیمه در حال کاهش است و بتدریج شرکتهای بیمه حوزه فعالیت خود را به حوزه داده های اطلاعاتی دارو که به طور انحصاری در اختیار شرکتهای

⁵-digital health investments

معاونت بررسی های اقتصادی

دارویی و تامین کنندگان بود گسترش می دهند و شرکتهای دارویی نیز می باید این واقعیت جدید را پذیرفته و به جای مقاومت، تسهیل انتقال داده ها را فراهم کنند.

فرصت های رشد و موانع

در حالی که بازارهای توسعه یافته در حال کسادی بسر می برند، بر اهمیت بازارهای نوظهور به عنوان منبعی از رشد درآمد شرکتهای بزرگ دارویی جهان افزوده شده است.

در سال ۲۰۱۴ بازارهای نوظهور اقتصاد از ۵ کشور اروپا^۶ (آلمان، فرانسه، ایتالیا، انگلستان و اسپانیا) در هزینه های دارویی پیشی گرفته اند، اندازه کل بازار اقتصادهای نوظهور ۲۸۱ میلیارد دلار بوده که در مقایسه با پنج کشور اروپایی مذکور (۱۹۶ میلیارد دلار) بیشتر بوده است. در حالی که برخی از دولتهای کشورهای توسعه یافته درصد کاهش هزینه های سلامت و یا کاهش تامین مالی آن هستند در مقابل برای بسیاری از دولت ها در بازارهای نوظهور، مسئله سلامت جزو اولویت های آنهاست. آنها در حال سرمایه گذاری در زیرساخت ها، تامین مالی خدمات، تشویق و توسعه صنعت داخلی و گسترش بیمه سلامت برای تعداد بیشتری از جمعیت هستند.

در چند سال آینده بازارهای نوظهور، یکی از عوامل مهم رشد بازار فروش دارویی خواهند بود. پیش بینی می شود که فروش دارو از ۹۳۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ به ۱۱۸۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ افزایش یابد. انتظار می رود بین سال های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰، ۱۹۰ میلیارد دلار از ۲۴۹ میلیارد دلار افزایش فروش دارو طی پنج سال مذکور مربوط به بازارهای نوظهور باشد که حدود ۴۰ درصد از آن ناشی از داروهای جدید^۷ خواهد بود.

عمده فروش دارو در بازارهای نوظهور (۱۱۷ میلیارد دلار) متأثر از فعالیت کشورهای برزیل، روسیه، هند، چین، مکزیک و ترکیه (کشورهای گروه بریکس به همراه ترکیه و مکزیک BRIC-MT) است. طی پنج سال آینده بازارهای نوظهور تاثیر زیادی بر رشد بازار دارویی خواهند داشت چرا که بیماریهای غیر واگیر در بازارهای نوظهور در حال افزایش است.

از مشکلات شرکت های جهانی دارویی، تامین امنیت دسترسی به بازارهای اقتصاد های نوظهور، سیاست ها و روش های تولیدکنندگان محلی و تغییر مکرر سیاست ها می باشد. مدیران شرکت های دارویی توجه ویژه ای به پتانسیل دسترسی به بازارهای نوظهور مخصوصا برای تولید داروهای جدید در این بازارها دارند.

هزینه های مراقبت بهداشتی در اقتصادهای نوظهور، نسبت به کشورهای توسعه یافته کمتر است. در سال ۲۰۱۴، نسبت هزینه در زمینه سلامت به GDP، در ترکیه به میزان ۵,۴ درصد، در روسیه ۷,۱ درصد، در چین ۵,۵ درصد، و در هند ۴,۷ درصد بوده که در مقایسه با انگلستان (۹,۱ درصد) و آلمان (۱۱,۳ درصد) ارقام کمتری است. نسبت هزینه

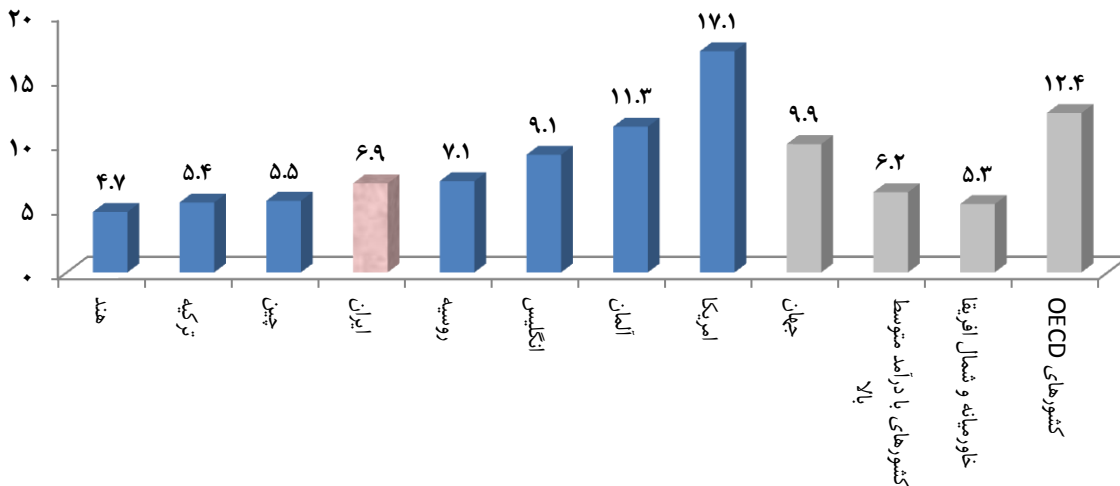
^۶ -EU۵

^۷ - Innovative therapies for Alzheimer's, autoimmune diseases, diabetes, and a number of cancers and orphan diseases.

معاونت بررسی های اقتصادی

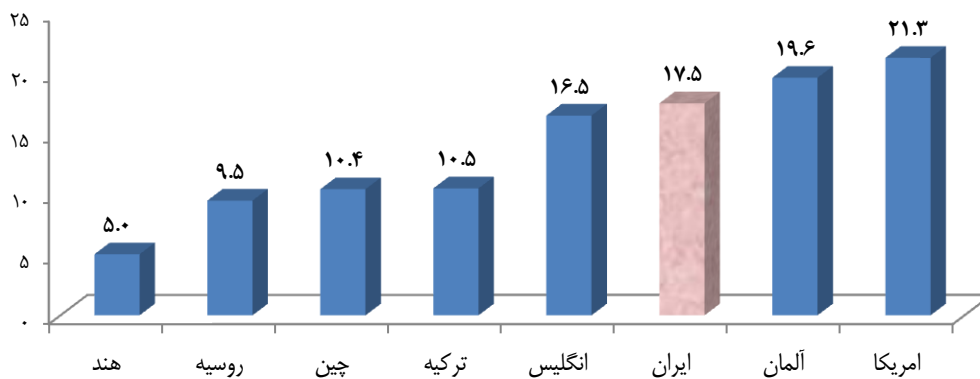
سلامت به GDP برای کشور ایران در سال ۲۰۱۴، ۶٫۹ درصد (نمودار ۱) می باشد. میزان این شاخص در کشور ایران در مقایسه با جهان (۹٫۹) کمتر و در قیاس با متوسط کشورهای با درآمد بالا (۶٫۲) اندکی بیشتر است. در نمودارهای زیر برخی نسبت های مهم حوزه سلامت در کشورها و جهان آورده شده است.^۸

نمودار ۱- کل هزینه سلامت (GDP%)

منبع: WDI2016

نمودار ۲- سهم هزینه سلامت از کل هزینه های دولت در سال ۲۰۱۴ (%)

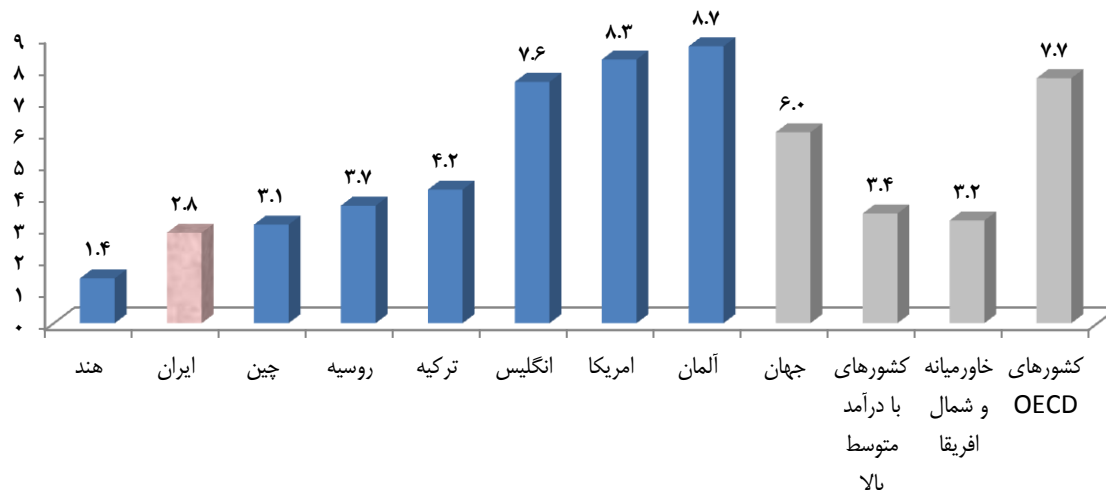
منبع: WDI2016

^۸ - اطلاعات مربوط به سهم هزینه سلامت از کل هزینه های دولت در سال ۲۰۱۴ در جهان (مربوط به نمودار ۲) در دسترس نبوده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

در میان کشورهای مورد بررسی آمریکا بیشترین میزان نسبت سهم هزینه سلامت از کل هزینه های دولت در سال ۲۰۱۴ را به خود اختصاص داده است (نمودار ۲). سهم هزینه سلامت از کل هزینه های دولت در سال ۲۰۱۴ در کشور ایران ۱۷,۵ درصد می باشد.

نمودار ۳- هزینه سلامت توسط بخش عمومی (GDP%)

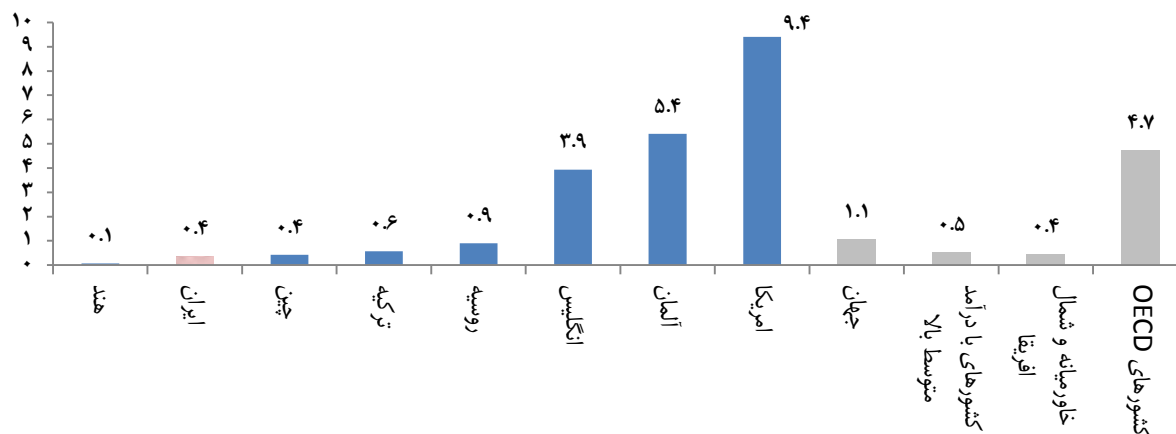
منبع: WDI2016

همانطور که در نمودار (۳) مشاهده می شود نسبت هزینه سلامت که توسط بخش عمومی انجام می شود به GDP در کشور ایران پایین تر از متوسط جهان می باشد. در میان کشورهای مورد بررسی، درصد هزینه سلامت توسط بخش عمومی نسبت به GDP در هند، کمترین و به میزان ۱,۴ است.

همچنین سرانه هزینه سلامت در ایران (۳۵۱ دلار) در مقایسه با کشورهای امریکا، آلمان و انگلیس بسیار پایین است (نمودار ۴). ایران در مقایسه با کشور همسایه ترکیه نیز هزینه سرانه سلامت پایین تری دارد. متوسط هزینه سرانه سلامت در جهان ۱۰۶۱ دلار است.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۴- هزینه سرانه سلامت (هزار دلار)

منبع: WDI2016

موانع نفوذ شرکتهای چند ملیتی در بازار دارو اقتصادهای نوظهور شامل سرانه پایین هزینه سلامت و محدودیت تامین منابع مالی در این زمینه، موانع کسب و کار از نبود رعایت حقوق مالکیت معنوی تا مقررات مالیاتی، وابستگی به شرکای داخلی، عدم دسترسی به داده های اماری از بیماران بدلیل عدم ثبت اطلاعات بیماران، شکاف زیر ساختها به ویژه در برخی کشورها مانند کشورهای آفریقایی یا برزیل و یا عدم کفایت منابع برای حفظ زیرساختها و عدم دسترسی به نیروی تخصصی تحصیل کرده است.

قابل توجه است در روسیه به ازای هر هزار نفر جمعیت، ۹,۵ تخت بیمارستانی وجود دارد در حالی که این رقم برای آمریکا ۲,۹ تخت است ولی در مقابل هزینه سرانه سلامت در روسیه ۸۸۷ دلار می باشد که قابل قیاس با رقم مشابه ۸۸۹۵ دلار در آمریکا نیست. در رابطه با کمبود نیروی متخصص نیز در کشور چین فقط کمتر از ۳۰ درصد تعداد پزشکان و پرستاران، دارای مدرک تحصیلی کالج یا بالاتر هستند که رقم کمی است.

شرکتهای چند ملیتی می باید برای غلبه بر موانع مذکور نسبت به تغییر مدل کسب و کار خود از مدل بازاریابی و فروش به مدل دسترسی و برنامه ریزی یکپارچه برون مرزی تغییر دهند. برخی از شرکتهای مذکور در این امر موفق بوده اند به عنوان نمونه شرکت Roche یک مدل قیمتی را در فیلیپین بر اساس توان خرید دارو توسط مصرف کنندگان پایه ریزی کرد. شرکت دارویی Novo Nordisk نیز با بکارگیری مدل مشارکت بخش خصوصی دولتی در کشور کنیا، چالش های فقدان آگاهی، زیر ساخت و استطاعت مالی را شناسایی و از این طریق توانست داروی انسولین را به دست ۴۰ هزار نفر بیمار برساند. شرکت Baxter برنامه فرشته در حال پرواز^۹ را در چین با مشارکت وزارت بهداشت این

^۹ -Flying Angel

معاونت بررسی های اقتصادی

کشور برای رفع چالش های نبود آگاهی، استطاعت مالی و عدم امکان دسترسی بیماران دیالیزی در مناطق روستایی اجرا کرد.

۱۰- اهم مسائل و چالش های صنعت دارو و تجهیزات پزشکی

نحوه قیمت گذاری دارو و نظام قیمت گذاری از دیگر چالش های پیش روی این صنعت می باشد، لذا در ارتباط با نحوه دخالت های دولت در این زمینه می باید بررسی جامع تری انجام شود. وابستگی بالای صنعت دارو به واردات مواد اولیه و واسطه از نقاط آسیب پذیری این صنعت محسوب می شود و همین امر مقاومت صنعت را در برابر نوسانات نرخ ارز کاهش می دهد. نامطلوب بودن خطوط تولید و عدم برخورداری از فن آوری و تکنولوژی برتر دنیا نیز بر توان رقابتی تولیدکنندگان داخلی تاثیر گذار بوده است. تولید و توسعه تولیدات مواد اولیه صنایع دارویی و بهره برداری بیشتر از گیاهان دارویی از جمله فرصت های تقویت صنایع دارویی در کشور است. ارتقاء سطح فناوری با استفاده از جذب سرمایه گذاری خارجی و تولید مشترک با تولید کنندگان برتر جهانی دارو از اقداماتی است که برای توسعه این صنعت می توان انجام داد. شرکت های هیئت امنایی و تاثیر فعالیت این شرکت ها بر صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی بخش خصوصی، مسئله مهمی است که تولیدکنندگان بخش خصوصی با آن مواجه هستند. پیگیری موضوع خصوصی سازی در صنعت دارو و تجهیزات پزشکی و اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی برای شفاف تر شدن نحوه دخالت های دولت در این صنعت و زمینه سازی برای تقویت رقابت پذیری در این صنعت توصیه می شود. قاچاق دارو به ویژه در بخش صادرات، موضوعی است که نیاز مند همکاری سازمان های ذیربط در جهت ساماندهی این محصول استراتژیک در کشور است.

جمع بندی

در اطلاعات منتشره مرکز آمار ایران و در طبقه بندی آیسیک Rev 3.1 مورد استفاده در گزارشات کارگاه های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر این مرکز، کدهای چهار رقمی ۲۴۲۳ تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی و ۳۳۱۱ تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی مربوط به صنعت دارو و تجهیزات پزشکی می باشند، برخی از نتایج بررسی صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی به شرح ذیل می باشد.

سهم تعداد کارگاه های این دو رشته فعالیت از کل صنایع ده نفر کارکن و بیشتر ۱,۸۲ درصد می باشد. در سال ۹۲ تعداد کارگاه های صنعت دارو با ۱۰ درصد افزایش به ۱۷۵ عدد رسیده است و تعداد کارگاه های رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی، با ۸ درصد کاهش به ۹۳ عدد رسیده است.

در سال ۹۲ در این دو رشته فعالیت ۳۲۸۴۳ نفر مشغول به کار هستند، سهم اشتغال رشته فعالیت تولید دارو و تجهیزات پزشکی از کل صنایع ده نفر کارکن و بیشتر ۲,۵۷ درصد است.

ارزش افزوده (به قیمت جاری) صنعت تولید دارو در سال ۹۲، افزایش قابل توجه ۸۱ درصدی داشته و به میزان حدودا ۳۰ هزار میلیارد ریال رسیده است. با توجه به نرخ تورم ۳۴,۷ درصدی سال ۹۲، می توان گفت ارزش واقعی ارزش افزوده در سال ۹۲، ۴۶ درصد افزایش یافته است. ارزش افزوده رشته فعالیت تولید تجهیزات پزشکی نیز در سال ۹۲، ۲,۳ هزار میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل ۲ درصد افزایش یافته است. سهم ارزش افزوده این دو رشته فعالیت ۲,۷۶ درصد از کل صنایع ۱۰ نفر کارکن و بیشتر می باشد.

شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی در رشته فعالیت "تولید دارو و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی" در سال ۹۳ با ۸ درصد افزایش نسبت به سال قبل به میزان ۱۲۵,۶ بوده است.

آمارهای منتشره سازمان تجارت جهانی برای کشور ایران حاکی از افزایش میزان صادرات و واردات گروه دارو در سال ۲۰۱۴ می باشد، اما آمارهای تجارت گمرک ایران در سال ۹۴ کاهش میزان صادرات و واردات را نشان می دهد. دلیل تمایز این اطلاعات علاوه بر اختلاف در بازه زمانی مربوط به اختلاف در طبقه بندی محصولات گروه دارو می باشد البته می بایست توجه کرد که آمار نمایش داده شده مربوط به گمرک فقط اطلاعات فصل تعرفه ۳۰ محصولات دارویی را نشان می دهد و برخی از اطلاعات کالاهای دارویی که در فصل ۲۹ گروه بندی می شوند در این جا آورده نشده است.

به طور کلی در سال ۹۴ ارزش صادرات و واردات محصولات دارویی (فصل تعرفه ۳۰) کاهش یافته است. البته کاهش میزان صادرات این فصل بیشتر از کاهش واردات می باشد.

در صنعت تولید دارو و تجهیزات پزشکی نسبت به کل صنایع، انرژی کمتری مصرف می شود و آسیب پذیری این صنعت نسبت به افزایش قیمت حامل های انرژی در مقایسه با کل صنعت کمتر است. رشته فعالیت "تولید دارو و مواد شیمیایی مورد استفاده در پزشکی و محصولات دارویی گیاهی مصنوعی" و "تولید تجهیزات پزشکی و جراحی و وسایل ارتوپدی" نسبت به افزایش نرخ ارز آسیب پذیر می باشد.

معاونت بررسی های اقتصادی

مواد و محصولات دارویی حدود ۴ درصد ارزش بازار سرمایه را به خود اختصاص داده است. ارزش بازار این صنعت طی سال ۹۴ نسبت به سال قبل، بیش از ۵۱ درصد رشد داشته است.

وفور گیاهان دارویی در کشور، ظرفیت و توان شرکت های داخلی، استفاده از نیروهای متخصص از جمله مزیت های صنعت دارو در کشور می باشد؛ توجه به امکانات موجود در کشور و چاره اندیشی برای مسائلی نظیر وابستگی مواد اولیه به واردات، فقدان تکنولوژی مطلوب و بروز دنیا، نحوه دخالت های دولت و نرخ گذاری محصولات دارویی و... می تواند شرایط مناسبی را برای رقابت تولیدکنندگان داخلی در منطقه و افزایش سهم صنعت دارو از تولید ناخالص داخلی و همچنین برخورداری کشور از معیارهای توسعه فراهم آورد.

منابع

- بانک مرکزی، گزارش های ماهانه شاخص بهای کالاهای صادراتی در ایران
- بانک مرکزی، گزارش های خلاصه تحولات اقتصادی کشور
- مرکز آمار ایران، اطلاعات کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر
- وزارت صنعت، معدن و تجارت، برنامه راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت، تیر ۹۴
- سازمان بورس اوراق بهادار، گزارش های عملکرد ماهانه
- کتاب مقررات صادرات و واردات سال ۹۵
- تولید صنعتی ایران با استفاده از اطلاعات صنایع بورسی، پژوهشکده پولی و بانکی، فصل چهارم ۹۴
- <http://stat.wto.org>, World trade organization
- ISIC REV. 3 TECHNOLOGY INTENSITY DEFINITION, Classification of manufacturing industries into categories based on R&D intensities ,OECD Directorate for Science, Technology and Industry
- CLASSIFICATION SYSTEM, Sanjaya Lall, (2000) ‘The technological structure and performance of developing country manufactured exports, 1985-98, Oxford development studies, 28(3), 337-69
- How pharma can win in a digital world,David Champagne,Amy Hung, and Olivier Leclerc, McKinsey & Company
- How pharma companies can better understand patients,Brian Fox, Caroline Hofmann, and Amit Paley, McKinsey & Company
- Accelerating access in emerging markets: Pharma’s next big launch challenge, McKinsey & Company
- WDI2016